

3°. Denique *praxis* videtur obstare; nam iudices multis sæpe annis detinentur in decidenda lite: sed in confessione vel *statim* dicitur sententia, sicque statim decidendum quænam ratio alteri præponderet, et quænam pars in probabilitate excedat; vel *non statim* fertur sententia, sicque poenitentes sæpissime dimittendi essent sine absoluteione, iis abstinendum a mensa Eucharistica etc.: primum confessario, alterum poenitenti difficillimum est, et ipsa illa consultatio timoratis *scrupulorum*, liberioribus vero *laxitatum* foret occasio; ergo hæc sententia in praxi tanta cum difficultate conjuncta nequit esse regula, cum CHRISTI jugum suave et onus leve sit. Ita arguunt Probabilistæ.

ARTICULUS V.

DE PROBABILISMO.

§ I.

Præcognita de opinione Probabili.

258. *Nota*. Diversissimas notiones *Probabilis* discernere cumprimis oportet Theologum, ut genuina PROBABILISMI SCHOLASTICI idea eruatur; dein fundamenta hujus sententiæ præcipua, nec non obligationes ejusdem statuendæ; præcipue vero disquirendum, sitne unquam reprobatus ac prohibitus a Sede Apostolica genuinus PROBABILISMUS; porro ubi et quibusnam Probabilismi usus non sit licitus; ac demum an ejusdem usus etiam sit licitus relate ad opinionem minus probabilem alienam, decidendum est; de singulis agemus per distinctos §§.; hic vero de Probabili generatim.

259. I. Probabile sumitur tripliciter: 1°. in sensu *Academicorum*, quod inferat actionem sine consensu, eo quod nulla dari possit scientia, et ubique periculum sit errandi; hos expugnavit S. AUG. 2°. in sensu *Philosophorum*, quod ut plurimum accidit, et qualecumque veritatis speciem præ se fert; cum hoc fere incidit *Oratorium*, de quo TULLIUS: *nihil tam improbabile, quod non ab oratore probabiliter proponi possit*: 3°. in sensu *Theologorum*, quod fundatur in motivo respective et absolute gravi; atque de hoc nobis duntaxat sermo est. Itaque opinio probabilis est assensus fallibilis quidem et incertus, nixus tamen motivo absolute et respective gravi. Dicitur *assensus*, per quod differt a dubio quod suspendit assensum intellectus: *fallibilis*, respective ad objectum quod non est evidens aut evidenter cognitum, et ad motivum quod non fundatur in auctoritate divina vel humana certo cognita: *incertus* relate ad subjectum, quia adhæsiō intellectus rei probabiliter cognita non est certa seu firma: *nixus motivo*, nam si ex præcipitantiā, affectu aut præjudicio quis fertur in aliquid, erit potius motio voluntatis, quam lumen intellectus: motivo *gravi*, quod etiam apud timoratos meretur assensum: *absolute* gravi, quod post maturum quoque examen et sedulam discussionem adhuc meretur assensum: et *respective* gravi, quod rationibus sententiæ oppositæ comparatum suam vim et robur non amittit.

Equidem non requiritur, ut sententia opposita tibi sit probabilis; requiritur tamen 1. ut non sit *certa*, h. e. nixa principio certo, vel S. Scriptura,

Traditione, definitione Ecclesiæ aut Pontificis, communi persuasione SS. PP., lege clara civili vel ecclesiastica: hæc enim certitudo suum motivum enervat et elidit: 2. ut sententiæ oppositæ rationes non quidem certo, at probabiliter et prudenter possint dissolvi.

260. II. Opinio ratione *motivi* est vel *intrinsece* probabilis, quæ nititur ratione gravi cum ipso objecto connexa et desumpta ex ipsa natura rei, licet non sit convincens illa ratio: vel *extrinsece* probabilis, quæ nititur auctoritate quam TT. et Canonistæ faciunt; Scriptura autem sacra ob infallibilem connexionem cum natura rei ad motiva intrinseca reducitur. Auctoritas extrinseca non debet ratione destitui, quia auctores ideo merentur fidem, eo quod afferant vel supponantur afferre rationes graves; non vero requiritur communis consensus auctorum, sed multi per se loquendo faciunt probabile, plures probabilius; dixi, *per se*, quia in auctoribus non tam numerus, quam eorum qualitates æstimantur, sicut in Capitulo non semper ad majorem numerum, sed ad partem saniolem attenditur, et juxta S. AUG. L. 2. *de doctr. Christ.* graviores auctores æquivalere possunt pluribus non ita gravibus: sunt autem illorum dotes, *fides catholica*, quia alienus a fide non movetur ab evidentia credibilitatis nostræ Religionis, sed vel ex malitia, vel ex errore; *doctrina*, ne possit fieri exceptio imperitiæ contra ipsum: *prudencia*, quæ temeritatem excludit et socordiam in rebus diligenter examinandis: *probitas*, ne suspicio fraudis ac deceptionis in illum cadat; his tamen ornatus potest in quadam particulari sententia pati exceptionem: 1° si alicubi omnino *improbabilem* vel *damnatam* sequatur: 2° si forte sit Summista, et non afferat rationes suas, sed aliorum exscribat motiva; talis non est omni exceptione major, quia potest esse prudens suspicio, an aliorum sententias rite intellexerit et pensaverit. Subin partium, novitatis vel antiquitatis studio nimium sunt addicti, subin bonus dormitat Homerus, subin accidit, ut plures auctores unum quemdam ut *grus gruem* sequantur.

Universaliter loquendo unus auctor nequit facere sententiam probabilem, uti constat ex prop. 27^a. ab ALEX. VII. damnata: *Si liber sit alicujus junioris et moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet rejectam esse a Sede Apost. tanquam improbabilem*: dixi, *universaliter loquendo*, quia contingere potest ut unus auctor afferat rationes tam graves, ut sententia aliqua ab aliis rejecta, quia non satis fuit cognita et pensata, novarum iterum rationum accessione vere probabilis fiat. Axioma illud: *Tantum valet auctor, quantum ejus ratio*, potissimum locum habet apud Philosophos et JCtos, quia non ita laborant in detegendis notis, aut moribus vel pietate auctorum, modo allata ratio subsistat; in moralibus autem debet posse præsumi, quod auctor ita scripserit, sicut coram DEO existimavit.

361. III. Probabile dividitur: 1°. ratione *gradus* in probabile, probabilius et probabilissimum; probabile in *magis* et *minus* probabile; hoc vel est minus negative probabile, et dicitur *improbabile*, sicut minus negative prudens dicitur imprudens; illud indicat opinionem quæ nititur motivo gravi: *gradus probabilitatis ipsa Ecclesia* admittit, declarans in Conc. Vienn. *certum gradum probabilitatis*, circa illam quæstionem, an parvulus in baptismo infundantur habitus fidei, spei et charitatis, tum temporis necdum definitam.

Porro in *absolute* probabile, h. e. relate ad omnes ac plerorumque prudentium judicia, et *respective* probabile, h. e. respectu alicujus certæ dispositionis intellectus: probabilitas respectu rudium est auctoritas vel Parochi, vel Directoris conscientia. 2º. Ratione *objecti* in *speculative* probabile, quod nititur motivo gravi, sed in praxin deduci nequit: et in *practice* probabile, quod spectatis omnibus circumstantiis probabile habetur; sic cerevisiam tenuem esse materiam validam baptismi, item valere formam illam, *absolve te*, omittendo, *a peccatis tuis*, est *speculative* probabile, quod tamen in praxi non tenet extra casum necessitatis.

Male a Jansenistis præcedenti seculo traducta est hæc divisio, cum *speculative* non statuatur quid in praxi aut consideratis omnibus circumstantiis alicujus actionis fieri debeat; quæstiones autem ejusmodi *speculative* recte traduntur, ut sciatur quid faciendum in casu necessitatis.

262. IV. Probabile ratione *modi*, aliud est probabile *certo*, cujus probabilitas certo innotescit, aliud *dubie* probabile, de cujus probabilitate dubitatur, aliud *tenuiter* probabile, et hic terminus non imminuit, sed tollit probabilitatem, quia solum in apparenti verisimilitudine fundatur. *Certo* probabile habetur: 1º. si alii dicunt quid probabile, alii idem probabilius dicunt: 2º. si sint diversæ auctoritates, quarum una negat quod altera affirmat, in hoc tamen, quamvis alias diversæ, conveniunt. *Probabiliter, dubie, ac tenuiter* probabile non potest pro dictamine practico servire, quia inde non potest formari syllogismus, cujus præmissæ sunt certæ.

263. *Observa.* Multæ olim probabiles hodie sunt improbables: amittere autem possunt suam probabilitatem: 1º. per inventas novas rationes intrinsecas antea incognitas: 2º. ob communem auctorum nunc consentientium: 3º. ob damnationem Pontificum. Omnis ergo damnata a Pontifice amittit probabilitatem saltem *practicam*, licet sit desumpta ex aliquo S. Patre, cum PP. singuli eam infallibilitatem non habeant quam habet Papa; et non nisi communis SS. PATRUM consensus est locus theologicus. Vide prop. 30. ab Alex. VIII. damnatam.

Probabilitas haberi potest utrinque ex motivis vel *æqualibus*, desumptis ex iisdem locis, v. g. ex S. Scripturâ: vel *inequalibus*, quæ ex diversis locis eruuntur, v. g. auctoritas diversarum scholarum fundata in diversis motivis intrinsecis. Unum motivum aliud sententiæ oppositæ motivum elidere potest vel *perfecte*, si omnem vim movendi tollat, vel *imperfecte*, si quidem vim movendi imminuat, non tamen penitus enervet. *Notabiliter* probabilius, quando habetur major excessus probabilitatis, vel est ita probabilius, ut pro opposita parte nulla sit prudens ratio, v. g. hanc hostiam esse rite consecratam, hunc, quem colo patrem, meum esse genitorem; et hoc est *speculative* probabile, at *moraliter* certum: vel ita est notabiliter probabilius, ut pro opposita parte sit etiam motivum grave, et de hoc sermo est ac fuit hæctenus.

Motiva *æqualia* se invicem elidunt, redduntque intellectum immotum, sicut duo pondera bilancem, et testes ejusdem fidei, quorum neuter movet, si uterque sit de visu, *cap. 9. de Probat.*; potest ergo intellectus a voluntate physice quidem determinari, non tamen prudenter determinabitur. Secus

inequalia, qualia plerumque sunt, quæ habent vim movendi disparatam et se invicem, hoc in ista, illud in altera linea excedunt. *Notabiliter* major probabilitas probabilem minorem oppositam non destruit, quia illa non est certâ, et hæc esset saltem negative improbabilis, ita ut tenens ejusmodi probabilem temere ageret etc. Sententia, quæ asseritur ut *certa*, per argumenta tantum probabilia potest impugnari; quæ ut *probabilior*, non potest oppugnari per argumenta probabilia, quia utrumque potest simul stare, et probabilius non elidit probabile: ut si quis intus judicet, B. V. esse cum labe conceptam, hic debet suam opinionem censere probabiliolem, et oppositam ratione cultus publici tenere probabilem; sententia demum *probabilis* per argumenta certa oppugnari debet.

§ II.

An duæ partes contradictoriæ possint simul probabiles apparere intellectui, isque prudenter assentiri probabilis in concursu probabilis vel probabilioris?

264. *Nota I.* Quæstio hic est de simultanea probabilitate, non veritate, e. g. probabile est exprimendas esse in confessione circumstantias intra eandem speciem aggravantes, et probabile etiam est non esse exprimendas, ubi non habetur contradictio, quia modus non negatur. Intellectus determinari potest ad assensum vel ab *objecti evidentia*, de qua hic non agitur: vel a *voluntate* in obscuris, directe vel indirecte, vel *physice*, ubi simpliciter consideratur potestas voluntatis, vel *moraliter* sive prudenter, si fiat cum ratione. Si motiva sunt *æqualia*, vel *nulla*, v. g. an stellæ sint pares vel impares, nequit voluntas determinare intellectum ad unum præ altero, quia se mutuo elidunt: si sunt *dissimilia*, et utraque pars solum probabilis, potest sicut ex duobus bonis æqualibus hoc vel illud eligere, ita physice saltem ad hanc sententiam præ illa determinare intellectum qui non determinatur ab objecto. Idipsum potest voluntas in concursu probabilioris: nam nihil obstat ex parte *voluntatis*, quæ in obscuris subditum sibi habet intellectum, et sæpe eligit minus bonum præ majori, v. g. delectabile præ honesto; ergo etiam potest eligere minus præ magis probabilis: nihil ex parte *intellectus*, cum non habeatur certitudo, probabilitas non elidatur, et per minus probabile intellectus æque possit invenire veritatem: neque ex parte *objecti*, quod non cognoscitur evidenter.

265. *Nota II.* Prudentia est habitus secundum rectam rationem electivus; eligere ergo secundum rectam rationem, est prudenter agere secundum virtutem. Actus prudentiæ sunt *consilium*, sive eubulia, quæ ex communibus rationibus suadet: *judicium*, seu synderesis, quæ ex altioribus et specialibus rationibus judicat actionem aliquam esse ponendam vel omittendam, sicque dicitur virtus intellectualis: *præceptum*, secundum quod, utpote ad voluntatem spectans, dicitur virtus moralis. Quælibet virtus habet actus *elicitos*, qui cum immediate procedant ab ipso habitu, semper certi sunt ac scientifici; et *imperatos*, qui cum mediante voluntatis imperio proveniant, sunt incerti ac fallibiles, v. g. in iudice volitio elicitæ procedendi secundum

allegata et probata, est certo bona ac virtuosa : si dein secundum allegata et probata procedens, condemnat reum, potest falli, quia reus potest esse innocens. Equidem omnis virtus habet *medium rationis*, quod per rationem determinatur, e. g. temperantia, quantum cibi sumendum sit; justitia tamen commutativa, v. g. in mutuo, habet *medium rei*, quod sit in ipsa re, atque hoc est indivisibile, prout D. Thomas et TT. omnes admittunt. Quod prudentia medium rationis divisibile habeat, inde est, quia aliqui sunt magis dispositi, per *medium rationis* rem inveniendi, vel quia ingenio, vel quia longiori experientia præstant; sicut ergo in omni virtute ratione medii potest haberi actus virtuosus, virtuosior et virtuosissimus: ita potest etiam haberi actus *prudens*, *prudentialior* et *prudentialissimus*. Sicut qui solvit pretium infimum juste agit; qui medium, justius; qui summum, maxime ab injustitia remotus est: sic a pari de illo medio rei argumentamur ad *medium rationis*, vi cujus actus aliquis virtutis speciem retinet, quantumvis medium illud non attingat proxime.

266. *Dico I.* Idem intellectus potest habere partem utramque contradictionis, tanquam probabilem.

Prob. 1^a. Intellectus ex neutra parte potest habere principium certum: potest autem cognoscere, quod pro utraque parte stet auctoritas et ratio gravis; ergo utrumque potest habere probabile. 2°. S. Aug. utramque illam sententiam de quotidiana communione ita exponit: *Licet quotidie communicare, quia quotidie peccamus: non licet quotidie communicare, ut sic melius nos præparemus ad S. Communionem*; utraque est probabilis; ergo teste Aug. utraque pars contradictionis potest eidem intellectui apparere probabilis. 3°. Idem homo potest esse amabilis ratione justitiæ, et odibilis ratione libidinis; ergo a pari. 4°. Possum sententiam aliquam *directe* asserere, et simul cogitare *reflexe*, oppositam esse probabilem, v. g. in illa sententia de immaculato conceptu Virginis; ergo habetur hic simultas probabilitatis, non probabilitas simultatis, seu simultaneæ veritatis.

267. *Dico II.* Intellectus potest *prudenter* assentiri opinioni probabili, quantumvis opposita sit etiam probabilis vel probabilior.

Prob. 1um. Qui agit ex motivo gravi, agit prudenter, quia agit secundum rectam rationem quam vir sapiens determinat, et quæ virum sapientem determinare potest: atqui talis agit ex motivo gravi, quod virum prudenter movere potest ad assensum; ergo prudenter. *min.* constat ex dictis n. 263. et 264: nimirum habetur motivum grave: unum non elidit aliud: dantur in omnibus disciplinis sententiæ æquiponderantes, de quibus DD. dicunt: *Elige, quod vis*: præter rationes directas possunt movere intellectum rationes vel generales ex *eubulia*, honestas, jucunditas, utilitas, vel speciales ex *synderesi*, v. g. si sit hæc sententia propria scholæ meæ, si superior suadeat: quia magis consulitur libertati conscientiæ: servatur jugi Christi suavitas: tolluntur scrupuli: ratione mei et proximi declino multa incommoda: est magis ad captum: magis allicit homines ad bona opera: quia sine necessitate non debet suscipi onus tam grave, et proximo imponi, etc.

Prob. 2um. Medium rationis in prudentia habet suam latitudinem, et potest esse actus prudentiæ, licet non sit prudentissimus; ergo agit prudenter,

quia ex motivo absolute et respectivè gravi, quia probabiliter solvit argumenta opposita etc. *Conf.* 1°. Qui solvit pretium summum, agit justissime, et qui infimum solvit, adhuc juste agit; ergo a pari. 2°. Hæc illatio: Sententia ista est probabilior; ergo opposita non potest esse probabilis: nec tenet *vi formæ*, quia alias omne comparativum destrueret positivum, quod est falsum, siquidem nobilius non evertat id quod est nobile: nec *vi materiæ*, nam qui nubet virgini, bene facit; qui non nubet, melius facit; idemque valet argumentum de omnibus consiliis Evangelicis; ergo.

§ III.

Quæ sint obligationes et fundamenta præcipua Probabilistarum?

268. *Dico I.* Obligationes eorum, qui sectantur PROBABILISMUM, sunt: 1°. Inquirere debent in rei veritatem diligentia proportionata, ut opinio sit certo, solide et practice probabilis; proin requiritur sufficiens doctrina, qua possit rite discerni inter rem et rem, inter rationem prudentem et leviolem. 2°. Absit negligentia respectu doctorum; rudes vero eligant viros doctos et pios; hæc tamen obligatio videtur esse major apud Tutoristas et Probabilioristas, ut dictum num. 224 et 236. 3°. Exulent præjudicia, ne, quod leve est, reputetur grave: absit zelus immoderatus, et ne sint laxiores, dum alios volunt convertere. 4°. Cedat procul motivum humanum, v. g. alteri placendi: ex ratione, non ex commodo agere convenit. 5°. Non eligant, sed evitent auctoritates non authenticas, et considerent num forte suæ probabilitati obstet quid certum: attendant num unica forte ratio sit in quadam paritate, quia in materia legum non ita tenent paritates, cum ex paritate unius legis ad alteram non possit fieri argumentum. Porro perspiciant an non tota ratio sit mera subtilitas, et quidem talis, quæ juxta sensum communem non ita obtinet; tum enimvero ejusmodi sententia tanquam suspecta de vera probabilitate esset habenda. Denique consensus communis facit probabilem interdum probabiliolem. Hanc, nempe probabiliolem, tenetur exponere is, a quo consilium petitur, ne loquatur contra veritatem.

269. *Dico II.* Præcipua fundamenta PROBABILISMI sunt sequentia:

I. *Dicunt* PROBABILISTÆ: Neque jus naturæ, aut recta ratio, neque jus positivum aperte dicant, legem *dubiam*, qualis est lex etiam *probabilior* existens, si graves pro parte opposita stent rationes, proxime obligare; incredibile etiam est, tot ac tantos omnium ætatum et ordinum viros doctissimos æque ac pientissimos per sesquiseculum et ultra, etiam post ingens studium et accuratissimum examen, hanc legem naturæ universalem ad omnes homines se extendentem non cognovisse. Si vero Probabilismus repugnat juri divino, ut quid impune docetur per tot secula in monasteriis, libris, academiis, ac etiamnum Romæ, sciente et tacente R. Pontifice, supremo capite Ecclesiæ quæ columna est veritatis?

Respondent PROBABILIORISTÆ: Quam legem nosse non volunt Probabilistæ; norunt DD. alii, numero saltem pares, probitate ac conditione etiam majores. Constat vero aliunde, Probabilistas circa objecta moralia non fuisse

præditos recto iudicio, quia plures illorum propositiones, quin et apologia Probabilismi damnatæ fuerunt. Natura nos ipsa impellit ad verisimiliora; Deus autem potuit hanc legem condere; ergo sicut talem condidit circa alia média salutis, ita quoque circa licentiam actionis; hinc SS. PP. passim docent, *quemlibet debere indagare veritatem, omnia studiose inquirere, videre, quid legi divinæ magis conveniat, arbitrium regere ratione, non rationem arbitrio, non quamlibet consuetudinem esse recipiendam, nec quamlibet auctoritatem esse tutam regulam operandi, sed etiam in probabili sermone timendam esse deceptionem, neminem reliquendum in ignorantia, eo quod error in iudicando justo inducat periculum damnationis.* Quod Roma, Pontifex, Ecclesia taceant, adeoque saltem implicite approbent Probabilismum, haud satis verum est, cum is videatur ab ALEX. VII. et INNOC. XI. fere in terminis confixus, imo, recentius per litteras encyclicas BENED. XIV., ac moderni etiam PONTIFICIS iudicio reprobatus.

270. II. *Dicunt* PROBABILISTÆ: Lex sive antecedens, sive consequens non obligat proxime, nisi sufficienter intimata, maxime si obligatio sit universalis et admodum difficilis, sine ratione valde efficaci non imponenda: sed quamdiu sententia minus tuta manet vere probabilis, non est sufficienter intimata lex obligans ad tutiora et probabiliora, quia de ejus existentia adhuc dubitari prudenter potest, et legitima intimatio præcipue colligitur ex communi sensu DD., qui ex hactenus dictis multo magis favet Probabilistis; ergo lex non existit proxime obligans ad tutiora et probabiliora: nam obligatio faciendi supponit obligationem sciendi, eaque, quia proportionem et gradus probabilitatis utrinque conferri exacte deberent, uti frequentissima foret, sic et difficillima.

Respondent PROBABILIORISTÆ: Lex illa sufficienter est intimata, quam a Deo latam esse, notabiliter et manifeste probabilis est: alias si hæc notitia non sufficeret, impune violari possent leges plurimæ reipsa existentes, adeoque committi peccata formalia. Illa certe ignorantia non est invincibilis, cui notitia manifeste verisimilior opponitur; vinci ergo potest ac debet, quia de gravi obligatione et formali offensa Dei agitur. Quidni pari jure prætendas ignorantiam aut dubium invincibile legis, quando sententia favens legi est unice probabilis? Non ergo semper requiritur moralis certitudo, sed sufficit major probabilitas de existentia legis, quam S. Thomas vocat *certitudinem probabilitatis*, et S. Antonin., *certitudinem civilem* vel ethicam, adeoque reipsa moralem quamdam certitudinem; atque hunc fuisse sensum communem DD. illius temporis, testatur Terillus.

271. III. *Dicunt* PROBABILISTÆ: Hæc obligatio esset *noxia* potius quam *utilis*, quia cum mille anxietatibus, perplexitatibus et periculis conjuncta: non autem videtur, quod spectata hominum imbecillitate suavis Dei providentia, ob sui honorem, ac bonum quoddam spirituale hominis forsitan eventurum ex observatione legis dubiæ, hominem velit subicere tantis incommodis et tot periculis formalis ac gravis offensa Dei, quæ illa obligatio per se et ex natura sua inferret; ergo cum aliunde non satis constet, hanc obligationem legis aut naturalis aut divinæ existere, merito præsumitur quod Deus eam non tulerit.

Respondent PROBABILIORISTÆ: Obligatio sequendi probabiliora non est admodum difficilis, et nequaquam noxia: nam 1°. Necesse non est scire, an hæc vel illa opinio sit *absolute et in se*, sed an sit *comparative* probabilior: si adhibita sufficienti diligentia in indaganda veritate manifeste advertas, te multo magis trahi ad assensum opinionis tutioris, jam cessat difficultas in agnoscenda majori probabilitate: si vero id non advertas, datur moraliter æqualis probabilitas, et sic licet sequi minus tutam: demum ad taxandos gradus probabilitatis non requiritur omnia inter se fundamenta utriusque opinionis comparare, sed ea tantum, quæ per moralem diligentiam circumstantiis proportionatam hic et nunc operanti occurrunt. Nonne semper et accurate examinare, an opinio sit certo probabilis, induceret in infinitas anxietates?

2°. Potius licentia sententiæ probabilis *noxia* est, sicut origo laxitatum, ita morum corruptela, quia cum naturæ vitio ad laxiora propendeant homines, vix erit opinio stans pro libertate, pro qua non excogitent rationes probabiles, itaque omnia vitia sub prætextu probabilitatis sibi fingant esse licita; hinc BASIL. in Ecclesiæ corruptos mores refert illud Judic. 17. 6. *Unusquisque, quod sibi rectum videbatur, illud faciebat.* Ad hæc si licite agit, qui minus probabiliter; ergo a Deo frustra petitur notitia legum, frustra TT. disquirunt veritatem opinionum, imo dissensio inter DD. esset bona, et facile quivis regendis conscientiis præfici posset; igitur percommoda et salubris est obligatio tutiora et probabiliora sequendi, contra quam si quando peccatur, id fit *per accidens*, neque ex difficultate obligationis inferitur, cum aliunde notum sit dari leges valde difficiles.

272. IV. *Dicunt* PROBABILISTÆ: Opinio minus tuta et minus probabilis, quamdiu est theologice probabilis, manet simpliciter tuta, ut constat ex doctrina D. Thomæ et S. Bonav., quam plures summi Pontifices vocant *benedictam, divinam, certam doctrinæ Christianæ regulam*, quæ publice doceri ac in praxi teneri possit, quamvis in moralibus sæpe doceant propositiones contradictorias, quæ certo ambæ non sunt æqualiter probabiles, minus probabiliores; ergo non reprobatur Ecclesia Probabilismum, adeoque hic non est fons omnium laxitatum, sed tuta in praxi norma honesti esse potest; ergo qui sequitur sententiam vere probabilem, agit *prudenter, inculpabiliter, utiliter.*

Respondent PROBABILIORISTÆ: Sententia tutior, simulque notabiliter ac manifeste probabilior sic elidit vim motivorum sententiæ minus probabilis, ut hæc non amplius maneat comparative, certo et practice probabilis, sed fiat *tenuiter* probabilis: nam quantum illa accedit ad veritatem, tantum hæc recedit, adeoque manifeste et notabiliter deficit a veritate et probabilitate; nequit ergo esse certo probabilis, sicut non est certo affirmabilis. Pontifices doctrinam SS. Thomæ et Bonaventuræ laudarunt; sed non ea auctoritate approbarunt, ac si utraque esset a quocumque errore immunis: id voluere PONTIFICES, quod in eorum libris nihil contineatur fidei ac morum doctrinæ aperte contrarium, proin cuius licere sequi sententiam D. Thomæ aut S. Bonaventuræ, si spectatis omnibus videatur probabilior. Cæterum Probabilismum repugnat spiritui SS. Patrum, Rom. Pontificum, Emin. Cardinalium et Episcoporum, qui nunquam juxta minus probabilem aut dispensant, aut respondent; ergo qui sequitur probabilem, non agit *prudenter*, quia se

exponit periculo peccandi: non *inculpabiliter*, quia cum dubio aut ignorantia facile vincibili operatur: non denique *utiliter*, quia anxietates et perplexitates non evitat, nec pacem animi aut conscientiae tranquillitatem consequitur, qui sequitur minus probabile et minus tutum in conscientia.

Qua vero ratione his Probabilioristarum responsis satisfaciant Probabilistae, discas ex dictis §. 5. art. prior. et ex dicendis num. 273. etc.

§ IV.

Utrum Probabilismus unquam fuerit ab Ecclesia reprobatus?

273. *Dico.* Probabilismus nunquam fuit ab Ecclesia vel a sede Apostolica reprobatus aut prohibitus.

Prob. I. Nulla talis censura adversus Probabilismum afferri potest, imo plures summi Pontifices in suis decisionibus, et recentius quidem secuti sunt probabilem; ergo. *Antec.* patet ex num. 220. etc.; hic vero unus instar omnium esto BENEDE. XIV. in suo opere de Syn. Dioceses., quod opus in nova editione pluribus capitibus auctum prodiit, et liber 7us. etiam ampliatus, atque in plures divisus: ibidem ad quaestionem, an sacrum viaticum dari debeat aegroto eodem jam die, dum erat sanus, Angelico pane refecto? his verbis respondet Pontifex: *In tanta opinionum varietate integrum sit parochus, eam sententiam amplecti quam voluerit, neque fas erit Episcopo, animadvertere in talem parochum;* ergo Pontifex indulget usum alterutrius sententiae, ut ut opposita sit minus probabilis. De ministro Matrimonii, an is sit Sacerdos, an vero personae contrahentes, dicit L. 8. c. 13. *Utriusque opinionis solidiora argumenta praemisimus non animo aliquem inducendi ad ullam, sed ut Episcopis persuadeamus, ne quid illi decidere ausint:* haec verba evertunt illud principium Anti-Probabilistarum, quod una probabilitas ab altera elidatur, quia ibi PONTIFEX utramque vocat probabilem; interim nobis sufficiant ista, quorum primum in *practiceis*, alterum in *speculativis* iudicium a summo Pontifice latum declarat, Probabilismum nequam a Sede Apostolica proscriptum fuisse.

Prob. II. Si talis censura daretur, haberetur maxime in illa Prop. 3^a. damn. ab INNOC. XI. *Generatim dum probabilitate sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeat, confisi, aliquid agimus, semper prudenter agimus:* verum haec censura ad Laxismum et nequam ad Probabilismum pertinet: nam

1°. Propositio damnata generatim enuntiat de *omni probabilitate*, tam speculativa, quam practica, cum sententia, quam sequi liceat, *practice probabilis* esse debeat ita, ut speculativa nullatenus sufficiat.

2°. De *tenui probabilitate*, quae nititur motivo tantum levi saltem comparative, eo quod per motiva contraria enervetur; vera autem probabilitas niti debeat motivo *absolute* et *comparative* gravi: ad haec *tenuis* probabilitas est dubia probabilitas, quae tamen *certa* esse debet.

3°. De probabilitate sive *intrinseca*, sive *extrinseca*, disjunctive, cum Probabilismus utramque postulet *copulative*, quia extrinseca quidem probabilitas sufficit respectu rudium, non item respectu doctorum, qui tenentur majore

rem diligentiam adhibere, scrutari libros, ponderare momenta rationum etc.; et potest quis habere probabilitatem intrinsecam, sed talem, quae repugnet sententiae communi; ea autem fretus qui operatur, a *temeritate* excusari non potest.

4°. Propositio damnata est *nimis generalis*, nullum faciens discrimen inter probabilitatem, quae immediate versatur circa licentiam actionis, et circa aliud objectum e. g. *valorem Sacramenti, jus tertii, salubritatem medicinae*, ad quae Probabilismus se non extendit; ergo is nunquam fuit prohibitus aut reprobatus, id quod patebit magis ex solutione objectionum.

274. *Obj. 1.* Lucius III., Clemens III., Honorius III. et Clemens V. celeberrimam regulam statuerunt, in dubio tutiorem partem esse eligendam, et testatur Fagnanus in cap. *Ne imitatis*, hanc regulam tenuisse Ecclesiam Romanam tum etiam, cum magis grassaretur Probabilismus.

Conf. Pontifices damnarunt plures propositiones a Probabilistis assertas, quae mores corrumpebant, et pestiferi fructus erant Probabilismi; ergo hic jam pridem reprobatus fuit.

R. Quomodo haec regula sit intelligenda, abunde declaratum num. 224. etc.; videtur autem non tam statuere Probabiliorismum, quam Tutorismum. Equidem Pontifices, Concilia et Congregationes, quando proposita sibi dubia resolvunt, sequuntur *magis* probabilem, quia agunt tanquam Doctores et Judices in materia fidei; et tamen in aliis casibus v. g. dispensationis, non raro amplectuntur etiam *minus* probabilem; uti Adrianus VI., qui teste Soro contra propriam opinionem dispensavit in Matrimonio ob unius Cajetani auctoritatem. Utrum vero sanum iudicium quaerendum sit apud Fagnanum, ex eo iudicabis, quod Fabri Dial. 11. scribat, se apud illum invenisse supra 200. locos in hac materia perperam allegatos.

Ad Conf. R. Propositiones damnatae erant *laxae*, quia ratione solida et gravi auctoritate destituta: jam erant a plerisque Probabilistis rejectae ante damnationem, prout sub finem seculi prioris ostendit P. Pollander; vel potius erant probabiliores, quia, quod defenditur ut thesis, defenditur ut probabilius, nisi addatur: non minus damnatae sunt multae propositiones antiquorum, quorum auctoritate nitentur Probabilioristae: ipsi etiam SS. PATRES nonnunquam cespitarunt in vastissima morum doctrina, imo Jacobus de Marchia canonizatus nihilominus fuit, licet contra communio-rem PP. Dominicanorum docuerit sanguinem Christi in terris relictum non esse colendum *latra*, quia scilicet haec opinio tunc habita fuit probabilis; quamvis ergo Probabilistae circa unam alteramve materiam particularem erraverint, non ideo circa *generalem* materiam de Probabilismo errasse dicendi sunt. Demum an major sit corruptela morum in Germania, ubi plurimum viget Probabilismus, an in aliis provinciis, ubi rigidior est morum doctrina, quis sapiens et rerum peritus facile definiat.

Inst. 1. Praecipuae Probabilismi *apologiae* a pluribus Episcopis maxime Gallis, et a Sede etiam Apostolica damnatae sunt: sic ALEX. VII. damnavit apologiam Honorati Fabri, librum Caramuelis, quaest. de MOYA: Idem an. 1665. proscripsit 28. propositiones, et an. 1666. alias 43. immixtas probabilitati, in suo ad has damnatas proloquio scribens, quod *nos irrepsit repugnans simplicitati Apostolicae*; ergo.